

СЛУГИНСТВОТО КАТО ГРАДСКИ ФЕНОМЕН В БЪЛГАРИЯ

(20-ТЕ – 40-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ ВЕК)

студент НЕЗАБРАВКА ХРИСТОВА

Софийски университет „Св. Кл. Охридски“,

Исторически факултет, специалност „Етнология и културна антропология“

Бул. „Цар Освободител“ 15, 1504 София, България

nezi.a.hristova@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0007-7302-4707>

<https://doi.org/10.60053/TER.2026.11.105-118>

Резюме: Настоящата статия разглежда някои аспекти на чистотата на дома, но основният фокус е върху слугинството като градски феномен в периода между 20-те и 40-те години на ХХ в. Акцент са измененията във възрастта и задълженията на слугините. Придобитата опитност води до професионализация на труда. Разглеждат се дейностите, които изпълняват слугините, както и взаимоотношенията между стопаните и домашните помощници. Анализът стъпва върху преглед на научната литература, архивни документи, както и информация от етнографски интервюта, проведени от авторката в последните две години.

Ключови думи: домашна помощница, задължения на слугините, почистване

Темата за чистота на дома е многопластова, широко застъпена в медицината, но недостатъчно добре разработена в етнологията. В средата на XX в. антропологичните изследвания в сферата на чистотата и хигиената са фрагментарни, „вероятно поради възприемането ѝ като твърде делнична и злободневна тема“ (Гребенарова, 1999, стр. 77). Чистотата има както физически проявления, така и изцяло морални, защото „телесно чистият човек има чиста душа, върши и чисти, добри дела“ (Дочев, 1939, стр. 114 цит. по Коцева, 2012: 186). Статията има за цел да обърне внимание на някои от аспектите на физическата чистота, защото тя има пряка връзка с тази на дома и на обживяното пространство, а момичетата от селата, които са първите представители на слугинството още от края на XIX в., в повечето случаи са носители на качества като трудолюбие, честност, непорочност. Поддържането на хигиената на дома в традиционното българско общество е задължение на жената. Спретнатият и подреден дом е огледало за женската сръчност, широко застъпена и във фолклора. Общеизвестна е приказката „Сливи за смет“, където бащата иска да намери съпруга на своя син и по нестандартен начин избира най-добрата къщовница.

През последните две десетилетия темата за слугинството буди все по-голям интерес сред българските етнологи. Изследванията са в сферата на градската етнология и основният поглед е съсредоточен върху миграционните процеси от селото към града в периода веднага след Освобождението, а икономическите причини се посочват като водещи. Следосвобожденска България търпи интензивни промени във всички аспекти на социалния живот. Модернизацията на българското общество води до навлизането и възприемането на нови модели на поведение в българските градове. Трансформациите, които настъпват в градското семейство, водят до опити за преодоляване на традиционните патриархални ценности и изменения в социалните роли в семейството. Процесите следват естествения ход на историята – старите народни вярвания отстъпват място на новите потребности. Появата на слугинството е типичен пример за промените, които настъпват в този период. Ясно дефинирано е, че слугинството е един от мостовете в културния обмен между града и селото и оказва силно влияние при модернизацията на българското аграрно общество.

Слугинството е феномен, регистриран трайно в градовете след Освобождението. Настоящото изследване има за цел да обърне внимание на някои промени, които настъпват

в него в периода от 20-те до 40-те години на XX в., когато то вече е затвърдило своето място в градската среда.

На първо място ще обърна внимание на настъпващите промени във възрастта на слугинчетата през изследвания период. Слугинството се превръща от временна заетост за млади и бедни момичета в постоянна работа за все повече жени дори и в напреднала възраст. Друг аспект на изследването са дейностите, които изпълняват домашните помощници. Интерес представляват и взаимоотношенията между семейството и слугинчето. По-конкретно кой възлага дейностите, които слугинчето трябва да изпълнява? Дали става въпрос за инициативност от страна на слугинчето или стопанката на дома играе активна роля, а слугинчето е само изпълнител и я подпомага в реализирането на домашните задължения?

Методите за постигане на гореспоменатите цели в настоящата работа са: съпоставителен, аналитичен метод и добре познатите на етнологите полуструктурирани интервюта, проведени с хора, които имат спомен за присъствието на слугините в техните домове. Събеседници по темата са лица родени през 30-те години на XX в., както внуци и правнуци на момичета, които са били слугини в София в периода до 40-те години на XX в. Това води със себе си редица предизвикателства пред изследването. Малко са „живите извори“, от които може директно да почерпим информация. Освен това хората, които могат да споделят своите спомени, във въпросния период са били деца – а колкото и да е наблюдателно едно дете, със сигурност има детайли, с които то няма да е запознато¹. Към настоящото изследване са приложени и архивни единици от Централен държавен архив. С оглед на началния етап на изследването, трудно могат да бъдат направени категорични изводи.

Още през 30-те години на XX в. географът и етнолог Гунчо Гунчев прави изследване на слугините от Вакарелско, Софийска област. Събраните материали му позволяват да обобщи, че момичета попадат в четири възрастови категории. Първата група *„обхваща момичета от 10 до 13 години“*. [...] *Втората група се образува от слугините между 14 и*

¹ Например: Събеседниците не могат да дадат информация за възнагражденията, които са давани на „момичетата“.

20 години [...] Третата група, между 20 – 25 г., е групата на закъснелите със женитбата си или отказали се от такава поради недостатъци“ и „четвъртата група от 26 год. и нагоре, такава на слугини, които са обърнали слугуването от временно на постоянно занятие.“ (Гунчев, 1933, стр. 98). Обобщението, което прави Гунчев през 1930 г. се потвърждава и направените от мен теренни проучвания. Моя събеседничка споделя своите детски спомени за слугинчето в дома им. „Тя беше млада, от някакво село. Баща ѝ я беше довел и си живееше при нас и беше като член от семейството [...] Леля Йонка е била на 14 години. Значи момичето, на което никой не казваше „слугинята“, аз ѝ казвах „леля“, леля ми Йонка. Аз я наричах само „леля“ без името ѝ.“ (В.М, ж., 79 г.). От казаното черпим информация за близостта на събеседничката със слугинята. Емоцията ѝ не личи от погорния цитат, но усмивка грейна на лицето ѝ, а гласът ѝ осезаемо се промени от събудения приятен детски спомен за общуването с „леля Йонка“. Освен за близките отношения, от получените сведения черпим информация и за социалния статус на слугинчето. В конкретния случай бащата сам довежда дъщеря си. След Освобождението до началото на 20-те години на ХХ в. по-бедните семейства сами предлагат децата си за слугинчета.

Друг мой събеседник споделя за съдбата на своята „прабаба² – Велика, която е изпратена в София на 8-9 годишна възраст като слугинче детегледачка.“ (А.И. м., 22 г.). Момичето е изпратено малко след като баща ѝ е убит на фронта, а овдовялата майка не може да се справи сама с отглеждането на всички деца. „Приета е от семейство евреи, които са шапкари... Стопанката, домакинята обаче е била изключително любвеобилна и мила. Прабаба е била със скъсани дрехи... Изкъпали са я, изчистили са я от въшки, дори са ѝ осигурени нови дрехи.“ (А.И. м., 22 г.). И при този разказ проличават взаимоотношенията между стопанка и слугинче. Събеседникът ми говореше с уважение към семейството, което е приело прабаба му и се е погрижило за нея. Въпреки че разказът е предаден през две поколения, емоцията е запазена и също се предава.

През 30-те години на ХХ в. започват да се наблюдават някои промени, които са свързани с процеса на развитие на слугинството като професия. В „редица големи градове са открити общински бюра за наемане на слугини, а в столицата се появява емблематичният Слугински пазар.“ (Христов, 2020, стр. 210). На слугинските пазари, организирани в градовете по Гергьовден и Димитровден, се спазаряват слугините, водени от

² От с. Мухово, Ихтиманско.

родителите си или от драгоманина. Там, където го има, драгоманинът е посредникът, който гарантира за честността и коректността на взаимоотношенията между семейството и слугинчето. Той отговаря пред семейството, че помощницата е трудолюбива, изпълнителна и почтена. Същевременно отговаря и пред родителите на момичето, че ще ѝ бъде заплатено и няма да бъде злоупотребено по какъвто и да било начин с нея. Всичко това все още не е законово регулирано, а проблемите са от най-различно естество. Наравно с пазарите за наемен труд започват да се развиват различни организации, които да подпомагат дейността на слугините и да се опитват да съдействат при разрешаването на произтичащите проблеми.

„През 1931 г. при Дирекция на полицията се формира Служба за борба със социалните злини, която проучва положението на домашните прислужници и се опитва да изработи и въведе процедури и стандарти при наемането им на работа.“ (Стоянова, 2021, стр. 350).

Две години по-късно полицейските власти и Столична община инициират учредяването на *„Комитет за закрила на младото момиче“*. Към Комитета е прехвърлен отворилият врати през 1932 г. *„Приют за закрила на младото момиче.“* Направен е опит за събиране на средства, с които да бъде открит *„Дом на домашната прислужница“* (Стоянова, 2021, стр. 351) – място, което да бъде използвано за нощуване при необходимост, да оказва съдействие за здравното обслужване на работещите жени, както и да им осигурява правна защита. Обмисля се и просвещаването на работодателите. Комитетът не успява да се популяризира достатъчно и прекъсва своята работа през 1936 г. Въпреки краткото му съществуване, всички опити за сформирание на различни организации и дейности в помощ на домашните помощници говорят за професионализиране на сферата и за все по-голямата популярност на професията в градска среда.

През 30-те години в Русе е открито Слугинско бюро, чиито главни организатори са *„дамите от дружество „Закрила“* (Стоянова, 2021, стр. 351). Основна задача на организацията е да бъдат съхранени *„нравствено и материално девици и жени, които учат и работят извън родния дом и живеят в неблагоприятни условия“* (Николова, 2002, стр. 288-301 цит. по Стоянова, 2021, стр. 352). Дейността на дружеството е насочена към запазване на морала и доброто поведение на младите и неопитни момичета. Дружеството полага усилие да въздейства и върху гражданите, които наемат домашни помощници. Така Бюрото извоюва своето доверие и започва да изпълнява посредническа дейност срещу минимална такса. Събира информация за опита, знанията и уменията на момичетата, според

които да им бъде намерена най-подходяща работа. Предоставя стая за живеене на слугините, които чакат да бъдат наети. Влиза в ролята на медиатор при конфликти между работодатели и прислужници.

През „втората половина на 30-те и 40-те години на XX в. „слугинският въпрос“ вече се мисли и осъзнава като съществен социален проблем“ (Стоянова, 2021, стр. 351), а наболялостта му налага взимане на мерки от властите на всички нива. Издадена е специална наредба, в която се упоменава, че 14 години е минималната възраст на момичетата, които могат да бъдат „домашни помощници“ – термин, който заменя досега използвания „слугиня“. В наредбата са вписани задълженията на домашната помощница, както и тези на работодателите. Вече се говори за време за почивка, начин на напускане, безплатен достъп до медицински грижи и лечение. Някои от пунктовете на наредбата не успяват да бъдат приложени и остават само на хартия, поради недостиг на средства и образовани кадри, които да се включат активно. Материалите в пресата, посветени на домашната помощница, стават все повече. Място намират статии, които обръщат общественото внимание към проблемите на домашната помощница. Публикуват се текстове, с които се цели повишаването на знанията и уменията на прислужницата; те са пряко насочени към развитието на нейния професионализъм.

Друг аспект на настоящото изследване е заетостта и дейностите, които изпълняват слугините. В своята посветена на слугинството статия Н. Ненов (2010) пише, че „заетостта на слугините се изразява в подпомагане домашната работа на стопанката на дома, която всъщност е основния фактор при готвене, пазаруване, чистене, пране, отглеждане на деца.“. За подробности от работата на прислужката споделят и моите информатори. Една събеседничка разказва, че в техния дом помощницата не е миела прозорци, „не переше и не готвеше, но помагаше на мама в подготовката на продуктите и помагаше за нас“ (В.М, ж., 79 г.). За тежката работа като пране веднъж седмично е идвала друга по-възрастна жена – „една Фатма“ (В.М, ж., 79 г.). Казаното кореспондира и със задълженията, вписани в наредбата от 1934 г., определяща, че за по-тежката работа трябва да бъдат наемани допълнително други работници.

Друга събеседничка споделя, че слугинчето, което е обслужвало дома на баба ѝ, е имало задължение „да донесе дърва и въглища от мазето. Да почисти. Да нареже

зеленчуците. Да сложи масата. Щото печките тогава са били на дърва и въглища.“ (Я.Д., ж., 55 г). Друг акцент от този разговор е, че за помощния персонал и за изпълнението на домашните задължения е имало втори вход на жилището, който се отличава с по-малките размери от официалния вход, използван от семейството. За обособени помещения за прислугата споделят и други респонденти.

За видовете дейности, изпълнявани от домашните прислужници, може да разберем и от някои художествени произведения от края на XIX и началото на XX в. Такъв пример е „Кой ще цивилизува шопско“, където Вазов прави красноречиво описание на външния вид на слугините от началото на XX в., дошли в столицата по различно време и от различни села около София. В разказа патриарха на българската литература ни рисува картини както на отношенията между слугините, така и на тези с войниците. Тук ясно може да видим и част от задълженията на момичетата. Слугинята Елена, докато изпълнява едно от задълженията си – да носи вода – се среща с войници, а на един от тях обяснява какви задължения има вечерта. След вечеря ще бъде заета да претапя маслото, което е купено през деня, а другата слугиня – Стояна, с която работят заедно в една къща „ще мие паниците“ (Вазов, 1895, стр. 205) Образът на господарката също присъства. Стопанката на дома определя в каква последователност да бъдат изпълнявани задачите. Дейностите, които двете слугини изпълняват по свое усмотрение, трябва да бъдат прекъснати и довършени на следващия ден. От разказа проличава покорното подчинение на прислугата, въпреки че е в разрез с плановете им за вечерта. По настояване на господарката трябва да вземат „двата юргана, да им пришиете чистите чаршафи, които днеска съгнаха.“ (Вазов, 1895, стр. 206).

В едноименния разказ „Слугиня“ на Вазов ни се представя потребността от слугиня, трудностите по намирането на такава, а също и отношението на господарите към слугинята. В настоящата работа се пресъздава само малък откъс от Вазовата творба. Без да се почука, при семейство Ракови влиза шоп, който предлага дъщеря си за слугиня. В разговора се разбира, че тя досега не е слугувала и няма опит. Главната героиня госпожа Ракова я приема с лукавата мисъл „баре вода да ми носи, докато си намера по-свясна слугиня, па щъ му дам пътя“ (Вазов, 1895, стр. 12). От казаното проличава, че една от простите дейности на помощниците е да носят вода. От разказа обаче разбираме и за част от взаимоотношенията

господари – слуги и за нелоялните практики, които налагат нуждите от законови разпоредби за социалната група на домашните помощници.

За близки отношения между стопаните и момичетата свидетелстват разкази от направените интервюта: „*Между другото тя идваше с нас в Кричим лятно време, въобще като член от семейството. Иии тя в Кричим се ожени. Като за сватбата ѝ целия чеиз баба ми и мама, и дядо поеха. Все едно беше роднина.*“ (В.М. 79 г). Друга респондентка сподели, че *две от момичетата, които са помагали на семейството ѝ, „след това като се ожениха, кръстиха децата си на мен и на мама“* (В.Х., ж., 86 г.).

Въпросът за домашната помощница е застъпен и в кореспонденцията между Борис Вазов и неговата съпруга Елисавета Консулова-Вазова³, докато отсъства от дома. В писмо от 5.IV.1951 г. четем, че помощницата „*Минка върши великденското чистене. Тя е лъснала твоите сребърни и посребрени неща, че не можеш ги познаеш. Казах ѝ, че много ще се зарадваш, като ги видиш... Изобщо Минка си върши всичко, без да ѝ казва някой нещо*“ (ЦДА – 12 ф. 2087 К, опис 1, АЕ 280). Цитираната архивна единица излиза от времевата рамка на разглеждания период – 20-те – 40-те години на ХХ в., но кореспондира с два аспекта от настоящата работа. Слугинята сама инициира какво да свърши и никой от членовете на семейството не я напътства. Това говори за опитност, която се придобива или с натрупан стаж като домашна помощница, или с посещения на курсове по домакинство, които са много популярни през периода. Има изградена добра организация, така че по време на предпразничното почистване може да изпълни в дълбочина своите задължения. Отбелязано е, че са лъснати „*сребърни и посребрени неща*“. Наличието на сребърна посуда ни дава информация както за социалния статус на семейството, така и за детайлната работа на слугинята. От казаното може да обобщим, че помощницата е превърнала слугинството в своя професия и попада в четвъртата група от класификацията на Гунчев. Всичко това ми дава основание да заключа, че колкото повече се професионализира слугинството, толкова

³ Видна художничка и общественичка, която през април 1939 г. в София основава дружество „Български дом“. „В продължение на много години тя издава списание и е председателка на дружество, което ратува за повдигане на домашната култура у нас.“ (Николова, Лавренов 1956, стр. 33).

повече се покачва възрастта на заетите в сферата. Във всички проведени до момента интервюта се затвърждава тенденцията на покачване на възрастта на помощниците и след настъпването на социалистическия режим. Помощта в домакинството става работа за по-възрастни жени: „Тя беше вдовица с две деца“ (В.М, ж., 79г.). Освен това жените, които помагат в домакинството, вече имат свои домове и семейства и не живеят в къщата на семейството, за което работят. За това свидетелстват и направените интервюта: „След 50-та година имахме една леля Надка, която не живееше с нас, но идваше всеки ден.“ (В.М, ж., 79 г.). През следващия период се променя честота на посещенията за почистване. Поддръжката на дома се прави два пъти седмично, веднъж седмично, на две седмици веднъж, помощ само за сезонно почистване или след ремонт. Всички респонденти споделят, че по времето на социализма тази дейност е извършвана тайно, скрито. Домашните помощници официално са работили на „директорските етажи в предприятията и училищата, но са си тръгвали по-рано от работа, за да почистят на шефа, чието доверие е спечелено в съвместната им работа.“ (Н. К., ж., 53). Някои респонденти изказват мнение, че помощта в домакинството е била привилегия само на партийни функционери и едва след промените през 1989 г. става достъпна за всички с финансови възможности и без предразсъдъци.

Слугинството през 20-те и 40-те години на ХХ в. търпи интензивни промени във всички аспекти от своето развитие. Променя се възрастта на момичетата, които помагат в домакинството. Отношенията са на база икономическа изгода, а получаването на заплата за положен труд е водещо. Важен момент от живота на слугините се оказва придобитата в града опитност и нови знания. Всичко това ги издига на по-високо стъпало в социалната стълбица в родните села и ги прави желани партньори. Те стават проводник на нови модели, характерни за града и оказали силно влияние в развитието на българското село. Помощниците, които превръщат слугинството в професия, трупат опит, а чрез препоръките се превръщат в желани кадри сред елита на големите градове дори и след промените през 1944 г.

Цитирана литература:

Георгиева, И. (1993) *Българска народна митология*. изд. София: Наука и изкуство. ISBN 9789543225682

Гребенарова, С. (1999) Народна хигиена. В: *Българска етнология* 1999, 3-4, стр. 77 – 100. изд. София: Издателство на БАН „Проф. М. Дринов“. Print ISSN: 1310-5213, Online-ISSN: 2367-6892

Гунчев, Г. (1933) Слугинството във Вакарелско, В: *Списание на Българското икономическо дружество*, год. 32, кн. 2 стр. 93 -103. изд. София: Придворна печатница.

Коцева, В. (2012) *Честита баня! Етнологски поглед към хигиената на българите*. изд. София: РААБЕ. ISBN: 978-954-9619-60-72.

Николаева, А. (2002) Елисавета Консулова-Вазова и присъствието ѝ в общественото пространство през първата половина на XX в., В: *Проблеми на изкуството* №4, стр. 54-59. Изд. София: Институт за изследване на изкуствата. ISSN: 0032-9371

Николова, Б. Ц. Лаврентов (1956) *Елисавета Консулова-Вазова.*, изд. София: Български художник.

Стоянова, Р. (2021) „Слугинският въпрос“ в големите български градове (30-те – 40-те години на XX век). В: *Миграции, общности и културно историческо наследство*, стр. 344 – 364. изд. София: „Проф. Марин Дринов“. [ISBN \(print\) 978-619-245-131-8, ISBN \(online\) 978-619-245-173-8](#)

Христов, П., Н. Спасова (2020) Продължаваща мобилност: случаят на слугинчетата от Тузлука. В: *Българска етнология* Год. XLVI Кн. 2, стр. 210 – 226. изд. София: Издателство на БАН „Проф. М. Дринов“. Print ISSN: 1310-5213, Online-ISSN: 2367-6892

Интернет ресурси

Вазов, И. (1895) Кой ще цивилизува шопско. В: *Драски и шарки*, стр. 201 – 208. Достъпно на: <https://chitanka.info/book/493-draski-i-sharki> (прегледан: 4.10.2024)

Ненов, Н. (2010) „Бях слугиня, живот си живеех“. Всекидневие и биографични разкази. В: *Арнаудов сборник*, т. 6. Изд. Русе: Лени-Ан. Достъпен на:

https://www.academia.edu/45624885/_%D0%91%D1%8F%D1%85_%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B3%D0%B8%D0%BD%D1%8F_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%82_%D1%81%D0%B8_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D0%B5%D1%85_%D0%92%D1%81%D0%B5%D0%BA%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D0%B5%D0%B8_%D0%B1%D0%B8%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8_%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%B8 (прегледан: 15.10.2024)

Архивни единици:

ЦДА: Централен държавен архив, фонд 2087 К, опис 2, архивна единица 280

Личен теренен материал:

А.И., мъж, роден през 2002 г., живее в с. Григорево, общ. Елин Пелин. Събеседване проведено на 26.04.2024 г.

В. М., жена родена през 1943 г. в Пловдив, след това до момента на разговора (10.02.2024 г.) живее в гр. София, прекарва летата „на село“ в Кричим, селище със статут на град от 1969 г. Събеседване проведено на 15.02.2024 г.

В. Х., жена родена през 1938 г. и до момента на разговора (31.07.2024 г.) живее в гр. София

Я. Д., жена родена през 1969 г. в гр. София – до момента на разговора (12.02.2024 г.) живее в София

Н. К., жена, родена през 1971 г. в гр. София – до момента на разговора (10.02.2024 г.) живее в гр. София

Transliterated literature

Georgieva, I. (1993) *Balgarska narodna mitologia*. izd. Sofia: Nauka i izkustvo. ISBN 9789543225682

Grebenarova, S. (1999) Narodna higiena. V: *Balgarska etnologia* 1999, 3-4, str. 77 – 100. izd. Sofia: Izdatelstvo na BAN „Prof. M. Drinov“. Print ISSN: 1310-5213; Online-ISSN: 2367-6892

Gunchev, G. (1933) Sluginstvoto vav Vakarelsko, V: *Spisanie na Balgarskoto ikonomichesko druzhestvo*, god. 32, kn. 2 str. 93 -103. izd. Sofia: Pridvorna pechatnitsa.

Kotseva, V. (2012) *Chestita banya! Etnolozhki pogled kam higienata na balgarite*. izd. Sofia: RAABE. ISBN: 978-954-9619-60-72.

Nikolaeva, A. (2002) Elisaveta Konsulova-Vazova i prisastviето y v obshtestvenoto prostranstvo prez parvata polovina na HH v., V: *Problemi na izkustvoto №4*, str. 54-59. Izd. Sofia: Institut za izsledvane na izkustvata. ISSN: 0032-9371

Nikolova, B. Ts. Lavrentov (1956) *Elisaveta Konsulova-Vazova.*, izd. Sofia: Balgarski hudozhnik.

Stoyanova, R. (2021) „Sluginskiyat vapros“ v golemite balgarski gradove (30-te – 40-te godini na HH vek). V: *Migratsii, obshtnosti i kulturno istorichesko nasledstvo*, str. 344 – 364. izd. Sofia: „Prof. Marin Drinov“. ISBN (print) 978-619-245-131-8, ISBN (online) 978-619-245-173-8

Hristov, P., N. Spasova (2020) Prodalzhavashta mobilnost: sluchayat na sluginchetata ot Tuzluka. V: *Balgarska etnologia* God. HLVI Kn. 2, str. 210 – 226. izd. Sofia: Izdatelstvo na BAN „Prof. M. Drinov“. Print ISSN: 1310-5213, Online-ISSN: 2367-6892

Internet resursi

Vazov, I. (1895) Koy shte tsivilizuva shopsko. V: *Draski i sharki*, str. 201 – 208. Dostapno na: <https://chitanka.info/book/493-draski-i-sharki> (pregledan: 4.10.2024)

Nenov, N. (2010) „Byah sluginya, zhivot si zhiveeh“. Vsekidnieve i biografichni razkazi. V: *Arnaudov sbornik*, t. 6. Izd. Ruse: Leni-An. Dostapen na: https://www.academia.edu/45624885/%D0%91%D1%8F%D1%85_%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B3%D0%B8%D0%BD%D1%8F_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%82_%D1%81%D0%B8_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D0%B5%D1%85_%D0%92%D1%81%D0%B5%D0%BA%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D0%B5_%D0%B8_%D0%B1%D0%B8%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8_%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%B8 (pregledan: 15.10.2024)

Arhivni edinitsi:

TsDA: Tsentralen darzhaven arhiv, fond 2087 K, opis 2, arhivna edinitsa 280

Lichen terenen material

A.I., mazh, roden prez 2002 g., zhivee v s. Grigorevo, obsht. Elin Pelin. Sabesedvane provedeno na 26.04.2024 g.

V. M., zheni rodna prez 1943 g. v Plovdiv, sled tova do momenta na razgovora (10.02.2024 g.) zhivee v gr. Sofia, prekarva letata „na selo“ v Krichim, selishte sas statut na grad ot 1969 g. Sabesedvane provedeno na 15.02.2024 g.

V. H., zheni rodna prez 1938 g. i do momenta na razgovora (31.07.2024 g.) zhivee v gr. Sofia

Ya. D., zheni rodna prez 1969 g. v gr. Sofia – do momenta na razgovora (12.02.2024 g.) zhivee v Sofia

N. K., zheni, rodna prez 1971 g. v gr. Sofia – do momenta na razgovora (10.02.2024 g.) zhivee v gr. Sofia

SERVANTSHIP AS AN URBAN PHENOMENON IN BULGARIA

(1920s – 1940s)

Bachelor student NEZABRAVKA HRISTOVA

Sofia University “St. Kl. Ohridski”,

Faculty of History, program “Ethnology and Cultural Anthropology”

15 Tsar Osvoboditel Blvd., 1504 Sofia, Bulgaria

nezi.a.hristova@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0007-7302-4707>

<https://doi.org/10.60053/TER.2026.11.105-118>

Abstract: This article examines some aspects of home female servants, but the main focus is on servanthship as an urban phenomenon in the period between the 1920s and 1940s. The emphasis is on the changes in the age and duties of maids. The acquired experience leads to the professionalization of labor. The activities performed by maids are examined, as well as the relationships between owners and domestic helpers. The analysis is based on a review of the scientific literature, archival documents, as well as information from ethnographic interviews conducted by the author over the past two years.

Keywords: domestic helper, maid duties, cleaning